

Research Paper

Validation of the implementation model of higher education internationalization policy in Iran, with an emphasis on the recruitment of international students

Hajar Shams Derakhshan¹, Abolhassan Faghihi^{2*}, Mojtaba Kiaei³

Received: Jul. 10, 2026; Accepted: Aug. 31, 2026

ABSTRACT

According to the global developments in higher education, internationalization has become a strategic necessity. This study tests and validates the dimensions of higher education internationalization in Iran and tests a policy implementation model with an emphasis on attracting international students. A quantitative research design using structural equation modeling (SEM) was employed. Data were collected through a researcher-developed questionnaire administered to the target population (510 managers of international affairs and faculty members involved in the field of international students at public, Islamic Azad, and international universities) and analyzed using SPSS and SmartPLS software. Confirmatory factor analysis and structural equation modeling (SEM) demonstrated that the proposed model exhibited satisfactory model fit as well as acceptable validity and reliability. Furthermore, the three dimensions—planning and management of international student recruitment, development of infrastructure and international interactions, and enhancement of financial support and university capacity—were confirmed as the constituent dimensions of the higher education internationalization policy implementation construct. Among these dimensions, the development of infrastructure and international interactions made the greatest contribution to explaining the construct. By validating the proposed model, this study confirmed the dimensions, components, and indicators constituting the higher education internationalization policy implementation construct and provided a framework for understanding the implementation of this policy within Iran's higher education system. The findings highlight the importance of effective planning, stronger infrastructure, and financial support in promoting international student recruitment. The results can assist policymakers and higher education institutions in strengthening the global position of Iran's higher education system.

Keywords: Attracting international students, internationalization, higher education, policy implementation model

1. PhD Student of Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Professor of Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

✉ a-faghihi@srbiau.ac.ir

* Corresponding Author

3. Assistant Professor of Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

INTRODUCTION

Internationalization of higher education is a strategic process that integrates international, intercultural, and global dimensions into higher education activities. It contributes to educational and research quality, international academic cooperation, intercultural understanding, and countries' scientific and cultural position. Attracting international students is an important indicator of successful internationalization, supporting academic exchange, cultural interaction, scientific diplomacy, and the development of higher education as an international service (Knight, 2004; de Wit & Altbach, 2020).

The international student market has expanded substantially, prompting countries to adopt targeted policies to attract international students. Despite Iran's considerable scientific, cultural, and historical capacities, its position in the international higher education market remains below its potential. Approximately 74,000 international students were enrolled in Iranian universities by the end of 1404, compared with the Seventh Development Plan target of 320,000. This gap highlights the need to move beyond policy formulation toward effective implementation.

Empirical evidence on internationalization policy implementation in Iran remains limited. Shams-Derakhshan, Faghihi, and Kiaei (2024) developed a model comprising three dimensions, nine components, and 35 indicators, but it had not been empirically validated using structural equation modeling. Therefore, this study addresses this gap by testing and validating the proposed model in Iranian higher education.

PURPOSE

This study empirically assesses and validates a model of higher education internationalization policy implementation in Iran, focusing on attracting international students and examining three dimensions: planning and management of international student recruitment, infrastructure and international interactions, and financial support and university capacity.

METHODOLOGY

This quantitative, applied, descriptive-survey study collected cross-sectional data from 219 managers of international affairs and faculty members involved in international student affairs at public, Islamic Azad, and international universities in Iran. The sample was selected from a population of 510 using Cochran's formula and simple random sampling. Data were collected through a researcher-developed questionnaire based on the qualitative model of Shams-Derakhshan, Faghihi, and Kiaei (2024) and analyzed using confirmatory factor analysis and PLS-SEM in SPSS and SmartPLS.

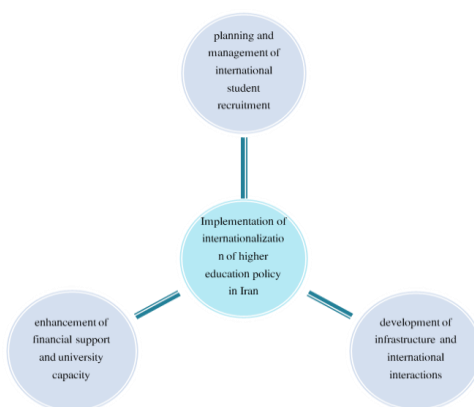

Figure 1. conceptual model of the study

FINDINGS

The results confirmed the validity and reliability of the proposed measurement model. All observed variables had factor loadings above 0.40 and t-values above 1.96. Convergent validity was supported because AVE values exceeded 0.50, while discriminant validity was confirmed using the Fornell-Larcker criterion. The results also indicated acceptable reliability for the dimensions of the higher-order construct.

The structural model further confirmed all three proposed dimensions as significant constituents of higher education internationalization policy implementation. The path coefficients were 0.942 for planning and management of international student recruitment, 0.952 for development of infrastructure and international interactions, and 0.656 for development of financial support and university capacity. All three relationships were statistically significant ($p < 0.001$).

Among the three dimensions, development of infrastructure and international interactions had the strongest contribution to explaining the construct, followed by planning and management of international student recruitment and development of financial support and university capacity. The model also demonstrated satisfactory overall fit, with an SRMR of 0.078, which indicates an acceptable fit between the empirical data and the proposed model.

The findings indicate that effective implementation of higher education internationalization policy in Iran is not attributable to a single managerial or policy factor but results from the interaction of planning and management, infrastructure and international interactions, and financial support and university capacity. The strong contribution of infrastructure and international interactions highlights the need

for adequate educational, research, technological, and communication infrastructure to support international academic cooperation and scientific diplomacy, consistent with previous research (Knight & de Wit, 2018; Hajiloo et al., 2023). The significant contribution of planning and management further emphasizes coherent recruitment strategies, effective administrative structures, targeted communication, and systematic recruitment of international students. Although financial support and university capacity showed the lowest coefficient among the three dimensions, its significant effect confirms the importance of sustainable financial resources, scholarships, institutional support, and university empowerment.

From a cultural perspective, internationalization should extend beyond increasing the number of international students. Their presence provides opportunities for intercultural exchange, mutual understanding, scientific diplomacy, and the promotion of the host country's culture, language, history, and civilization. Thus, effective policy implementation can contribute not only to academic and economic objectives but also to cultural capital and Iran's international scientific and cultural position.

CONCLUSION

The study confirmed the proposed model and demonstrated that planning and management of international student recruitment, infrastructure and international interactions, and financial support and university capacity are significant dimensions of higher education internationalization policy implementation in Iran. The findings indicate that improving international student recruitment requires integrated attention to managerial planning, educational and technological infrastructure, international academic networks, sustainable financial support, and institutional capacity. The central challenge of internationalization in Iran is therefore not merely the lack of policies and strategic documents, but their effective implementation. Given its strongest contribution to the policy implementation construct, strengthening infrastructure and international interactions should receive particular attention.

NOVELTY

The originality of this study lies in empirically validating a context-specific three-dimensional model of higher education internationalization policy implementation in Iran using PLS-SEM.

Research Implications: Effective internationalization can strengthen intercultural interaction, mutual understanding, scientific diplomacy, cultural exchange, and the international representation of Iranian higher education. Thus, successful implementation of internationalization policy can generate benefits extending beyond universities to the broader cultural and social environment.

Originality/Value: The originality of this study lies in providing empirical evidence for the validity of a three-dimensional model of higher education internationalization policy implementation in Iran. The findings demonstrate that successful implementation is a synergistic process involving planning and management, infrastructure and international interactions, and financial support and university capacity. The validated model provides a conceptual and empirical basis for policymakers and higher education institutions seeking to strengthen Iran's international position and improve international student recruitment policies.

Acknowledgments

The manuscript was written by Hajar Shams Derakhshan, under the supervision of Dr. Abolhassan Faghihi, and with the consultation of Dr. Mojtaba Kiaei. The authors wish to sincerely thank all participants for their cooperation during the data collection process, as well as all those who contributed to and assisted in the conducting this research in any way.

Conflict of Interest

The authors declare that they have no conflict of interest in relation to this research.

Funding

This research received no financial support from governmental, commercial, or non-profit organizations.

AI Use Disclosure

In the preparation of this article, the artificial intelligence tool ChatGPT (OpenAI) was used to assist with language editing, translation, and improving the writing of certain sections of the manuscript. All content generated with the assistance of this tool was reviewed, revised, and verified by the authors. The authors take full responsibility for the scholarly content, accuracy of the information, and results presented in the article.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Altbach, P. G., & de Wit, H. (2020). Internationalization in higher education: Global trends and recommendations for its future. *Policy Reviews in Higher Education*, 4(1), 29–43. <https://doi.org/10.1080/23322969.2020.1820898>
- Asghari, F. (2020). Analysis of Iran internationalization of higher education, emphasis on actors. *Modiriat-e-Farda*, 18(61), 243–260.
- Asghari, F. (2021). International student mobility program (ISMP) analysis of international students' challenges in Iran. *IHEJ*, 13(2), 1–30.
- Bodycott, P. (2009). Choosing a higher education study abroad destination: What mainland Chinese parents and students rate as important. *Journal of Research in International Education*, 8(3), 349–373. <https://doi.org/10.1177/1475240909345818>
- Chen, L.-H. (2007). East-Asian students' choice of Canadian graduate schools. *International Journal of Educational Advancement*, 7(4), 271–306. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ijea.2150071>
- de Wit, H., Hunter, F., Howard, L., & Egron-Polak, E. (2015). *Internationalisation of higher education*. European Parliament. <https://doi.org/10.2861/444393>
- Ghasemzadeh, F., Shahriari, J. E., & Mohammadi, M. (2019). Designing model for the internationalization of Iran's higher education (case study: One of the University Payam-E-Nour Branch's in Georgia). *Islamic Lifestyle with a Focus on Health*, 3(3), 145–162.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2022). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Haji Abbasi, H., & Parvin, E. (2023). *Challenges and solutions for attracting international students in Iran (Reports)*, 31(4), e19149). Majles Research Center.
- Hajilo, M. H., Eshaghi, F., & Mohammadi, R. (2023). Internationalization of higher education: Opportunities and threats. *Higher Education Letter*, 16(61), 121–140.
- Hamidifar, F., Yusoff, K., & Ebrahimi, M. (2023). Leadership and management in the internationalization of higher education. *Quarterly Journal of research and planning in higher education*, 23(1), 49-71.
- Hassan Rezai, J. (2022). A Comparative Study of Iran's Higher Education Internationalization Policies and Strategies with the United States, United Kingdom, Australia, Canada, and Germany. *Iranian Journal of Public Policy*, 8(1), 181-194. <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2022.85919>
- Helms, R. M., & Rumbley, L. E. (2016). National policies for internationalization—Do they work? *International Higher Education*, 85, 10–12. <https://doi.org/10.6017/ihe.2016.85.9236>

- Hosseini, M., Magholi, A., Naseri, N., & Zendedel, A. (2018). Identifying the components of internationalization of higher education from the point of view of experts from northeastern government universities. *The Journal of Modern Thoughts in Education*, 13(4), 77–90.
- ICEF Monitor. (2024, December 11). *What do international students want?* <https://monitor.icef.com/2024/12/what-do-international-students-want/>
- Islamic Parliament Research Center. (2024). *The seventh five-year national development plan of the Islamic Republic of Iran (2024–2028)*.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31. <https://doi.org/10.1177/1028315303260832>
- Knight, J. (2013). The changing landscape of higher education internationalisation—For better or worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 17(3), 84–90. <https://doi.org/10.1080/13603108.2012.753957>
- Knight, J., & de Wit, H. (2018). Internationalization of higher education: Past and future. *International Higher Education*, 95, 2–4. <https://doi.org/10.6017/ihe.2018.95.10715>
- Maneshgar, M., Fathi Vajargah, K., & Hamidifar, F. (2021). Presenting a model of internationalization in universities and higher education institutions located in free zones. *Journal of Educational Planning Studies*, 10(19), 1–23. <https://doi.org/10.22080/eps.2022.22437.2068>
- Maneshgar, M., Fathi Vajargah, K., & Hamidifar, F. (2022). Pathology of curriculum internationalization in universities and higher education institutions located in free zones. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 12(24), 37–74.
- Marginson, S. (2023). Limitations of the leading definition of ‘internationalisation’ of higher education: Is the idea wrong or is the fault in reality? *Globalisation, Societies and Education*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/14767724.2023.2264223>
- Maringe, F., & Gibbs, P. (2009). *Marketing higher education: Theory and practice*. McGraw-Hill/Open University Press.
- Mazmanian, D. A., & Sabatier, P. A. (1983). *Implementation and public policy*. Scott, Foresman.
- Memarzadeh Tehran, G., Mirspasi, N., & Jalili, S. (2011). Providing a model to evaluate the effectiveness of the implementation of public policies of the Islamic Republic of Iran in the field of health and treatment. *Public Policy in Management (Public Administration Journal)*, 2(4), 19–31. <https://sid.ir/paper/479855/fa>
- Mousavi, M., Azizi, M., Badi'zad, A., & Razaghi ShirSavar, H. (2018). Identifying the components of internationalization of higher education (case study: Medical services education industry). *Health System Management*, 9(4), 7–18.

Iranian Cultural Research

Abstract

- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- Organization for Student Affairs. (2025). *Report of the meeting of vice presidents and directors of international affairs of higher education institutions on the status of international students in Iran*. Ministry of Science, Research and Technology.
- Perkins, R., & Neumayer, E. (2014). Geographies of educational mobilities: Exploring the uneven flows of international students. *The Geographical Journal*, 180(3), 246–259. <https://doi.org/10.1111/geoj.12045>
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation: How great expectations in Washington are dashed in Oakland*. University of California Press.
- Robson, S., & Wihlborg, M. (2019). Internationalisation of higher education: Impacts, challenges and future possibilities. *European Educational Research Journal*, 18(2), 127–134. <https://doi.org/10.1177/1474904119834779>
- Shams Derakhshan, H., Faghihi, A., & Kiaei, M. (2025). Developing a model for implementing internationalization policies of higher education in Iran with a focus on attracting international students. *Iranian Journal of Management Sciences*, 19(76), 1–26. <https://doi.org/10.22111/jiams.2025.9021.7866>
- Soutar, G. N., & Turner, J. P. (2002). Students' preferences for university: A conjoint analysis. *The International Journal of Educational Management*, 16(1), 40–45. <https://doi.org/10.1108/09513540210415577>
- UNESCO Institute for Statistics. (2019). *Global flow of tertiary-level students*. UIS Data Browser. <https://databrowser.uis.unesco.org/>
- Valimoghaddam Zanjani, S., Kamali, N., & Mojtazadeh, M. (2021). Design and validation of the internationalization model of higher education in medical sciences universities. *Education Strategy in Medical Sciences*, 14(2), 49–61.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445–488. <https://doi.org/10.1177/009539977500600404>
- World Intellectual Property Organization. (2021). *Global innovation index 2021: Tracking innovation through the COVID-19 crisis*. <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/2021/index>
- Zahed Babelan, A., Mehravar Giglou, Sh., & Kazemi, S. (2022). Designing Model for the Development of International Scientific Cooperation in the Iranian Higher Education System with a Grounded Theory Approach. *Research in Medical Education*, 14(2), 48–57.

مقاله پژوهشی

آزمون و اعتبارسنجی مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی

هاجر شمس درخشان^۱، ابوالحسن فقیهی^{۲*}، مجتبی کیانی^۳

دریافت: ۱۴۰۵/۰۴/۱۹؛ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۹

چکیده

با توجه به تحولات جهانی در حوزه آموزش عالی، بین‌المللی سازی به عنوان یک ضرورت مطرح است. این پژوهش به بررسی ابعاد بین‌المللی سازی در بستر آموزش عالی ایران و آزمون مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی پرداخته است. پژوهش با رویکرد کمی و به کارگیری روش معادلات ساختاری انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها به توزیع پرسشنامه محقق ساخته در میان جامعه آماری (۵۱۰ نفر از مدیران امور بین‌الملل و اعضای هیئت علمی مرتبط با حوزه دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی، آزاد و بین‌المللی) پرداخته شده و سپس، تحلیل داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار SPSS و SmartPLS انجام شده است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی و مدل سازی معادلات ساختاری نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش مطلوب و روایی و پایایی قابل قبول برخوردار است. همچنین، هر سه بعد «برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی»، «توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی» و «توسعه حمایت‌های مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها» به عنوان ابعاد سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی مورد تأیید قرار گرفتند. در میان این ابعاد، توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی بیشترین سهم را در تبیین سازه داشت. این مطالعه با اعتبارسنجی مدل پیشنهادی، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل دهنده سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی را تأیید کرد و چارچوبی برای درک اجرای این خط‌مشی در آموزش عالی ایران ارائه داد. یافته‌ها بر اهمیت برنامه‌ریزی مؤثر، تقویت زیرساخت‌ها و حمایت‌های مالی در جذب دانشجویان بین‌المللی تأکید دارند. نتایج این تحقیق می‌تواند برای سیاست‌گذاران و مؤسسات آموزشی در راستای بهبود موقعیت جهانی آموزش عالی ایران مفید باشد.

کلیدواژه‌ها: جذب دانشجویان بین‌المللی، بین‌المللی سازی، آموزش عالی، مدل اجرای خط‌مشی

۱. دانشجوی دکتری گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. استاد گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
a-faghihi@srbiau.ac.ir ✉

* نویسنده مسئول

۳. استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۱. مقدمه و بیان مسئله

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی یک فرایند راهبردی و چندبعدی است که در آن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ابعاد بین‌المللی، بین‌فرهنگی و جهانی را در تمامی حوزه‌های فعالیت خود از جمله مدیریت، آموزش، پژوهش و خدمات ادغام می‌کنند (نایت^۱، ۲۰۱۸). در دهه‌های اخیر، این روند به یکی از اولویت‌های سیاست‌گذاری در بسیاری از کشورها تبدیل شده و اهدافی همچون ارتقای کیفیت، افزایش رقابت‌پذیری در سطح جهانی، و جذب سرمایه انسانی بین‌المللی را دنبال می‌کند. در دهه اخیر، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی از یک فعالیت صرفاً آموزشی فراتر رفته و به ابزاری برای تحقق اهداف اقتصادی، فرهنگی و دیپلماتیک کشورها تبدیل شده است. از این منظر، جذب دانشجویان بین‌المللی به یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی میزان موفقیت دانشگاه‌ها در تحقق بین‌المللی‌سازی تبدیل شده است؛ زیرا این فرایند علاوه بر ارتقای کیفیت علمی و پژوهشی دانشگاه‌ها، به توسعه دیپلماسی علمی، افزایش تعاملات بین‌فرهنگی، تقویت قدرت نرم کشورها و توسعه صادرات خدمات آموزش عالی نیز کمک می‌کند. از این رو، موفقیت در اجرای خط‌مشی‌های بین‌المللی‌سازی، مستلزم برخورداری از سازوکارهای اجرایی اثربخش و هماهنگی میان بازیگران مختلف نظام آموزش عالی است (دوویت و آلتباخ^۲، ۲۰۲۰، ۳۶؛ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۳، ۲۰۲۳).

خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، شامل مجموعه‌ای از تصمیمات و اقدامات برنامه‌ریزی‌شده است که با هدف گسترش همکاری‌های علمی فرامرزی، جذب دانشجویان بین‌المللی، تسهیل تبادلات آکادمیک، و ارتقای جایگاه بین‌المللی دانشگاه‌ها تدوین و اجرا می‌شود (هلمز و رامبلی^۴، ۲۰۱۶، ۱۱). تحقق این خط‌مشی

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۶۶

دوره ۲۰، شماره ۲
تابستان ۱۴۰۶
پیاپی ۷۸

1. Knight
2. De Wit & Altbach
3. OECD
4. Helms & Rumbley

نیازمند تغییرات ساختاری در نظام مدیریتی دانشگاه‌ها، تقویت زیرساخت‌های آموزشی و توسعه تعاملات علمی جهانی است. یکی از راهبردهای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی جذب دانشجویان بین‌المللی است. این موضوع در دهه‌های اخیر مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته و در برنامه‌های ملی توسعه آموزش عالی کشورها، افزایش دانشجویان بین‌المللی به یکی از اهداف اصلی تبدیل شده است.

از منظر اقتصادی، جذب دانشجویان بین‌المللی یکی از مهم‌ترین مصادیق صادرات خدمات آموزش عالی بوده و علاوه بر ایجاد درآمد ارزی برای دانشگاه‌ها و کشور، موجب رونق بخش‌های مختلف اقتصادی از جمله مسکن، حمل‌ونقل، گردشگری، خدمات درمانی و سایر خدمات وابسته می‌شود. از منظر فرهنگی نیز، حضور دانشجویان بین‌المللی زمینه‌ساز گسترش تعاملات علمی و بین‌فرهنگی، تقویت دیپلماسی علمی، توسعه قدرت نرم کشور، معرفی فرهنگ، زبان و تمدن هر کشور و افزایش شبکه‌های همکاری علمی و پژوهشی با سایر کشورها است. بنابراین، ارتقای اثربخشی سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی نه تنها یک ضرورت آموزشی، بلکه ضرورتی اقتصادی، فرهنگی و راهبردی برای نظام آموزش عالی به شمار می‌رود. از منظر فرهنگی، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فراتر از جذب دانشجویان خارجی، فرایندی برای توسعه تعاملات بین‌فرهنگی، ارتقای فهم متقابل میان ملت‌ها و تقویت دیپلماسی علمی محسوب می‌شود. حضور دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌ها، زمینه تبادل ارزش‌ها، تجربیات و دیدگاه‌های فرهنگی را فراهم کرده و از طریق افزایش ارتباطات علمی و اجتماعی، به ارتقای شایستگی‌های بین‌فرهنگی دانشجویان، اعضای هیأت علمی و کارکنان دانشگاه‌ها کمک می‌کند. همچنین، دانشگاه‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران دیپلماسی علمی، می‌توانند از ظرفیت دانشجویان بین‌المللی برای معرفی فرهنگ، زبان، تاریخ و تمدن کشور میزبان و تقویت قدرت نرم در عرصه بین‌المللی بهره‌گیرند. از این‌رو، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی نه تنها یک راهبرد آموزشی و اقتصادی، بلکه ابزاری برای توسعه سرمایه فرهنگی و گسترش نفوذ علمی و

فرهنگی کشورها نیز به شمار می‌رود (آلتباخ و دوویت، ۲۰۲۰، ۳۶؛ دوویت، هانتر، هوارد، آرگون پولاک^۱، ۲۰۱۵، ۲۹؛ نایت، ۲۰۱۳).

بر اساس آمار یونسکو^۲ (۲۰۱۹)، تعداد دانشجویان بین‌المللی از ۱.۷ میلیون نفر در سال ۱۹۹۵ به ۴.۱ میلیون نفر در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۵ این رقم به ۷.۲ میلیون نفر برسد. کشورهایمانند انگلستان، استرالیا، آلمان و چین با اتخاذ سیاست‌های هدفمند، موفق به جذب بخش زیادی از این دانشجویان شده‌اند و از مزایای آن در بهبود جایگاه جهانی دانشگاه‌های خود بهره برده‌اند (رابسون و ویلبرگ^۳، ۲۰۱۹، ۱۲۸). این کشورها با اتخاذ راهبردهایی مانند بازاریابی آموزشی، سیاست‌های مهاجرتی تسهیل‌گر، ارائه دوره‌ها به زبان انگلیسی و ایجاد قطب‌های آموزشی منطقه‌ای، در مسیر جذب دانشجویان بین‌المللی گام‌های مؤثری برداشته‌اند (موسوی، ۲۰۱۸).

در ایران نیز همکاری‌های علمی بین‌المللی سابقه‌ای دیرینه دارد، اما در حال حاضر دانشگاه‌های کشور با وجود ظرفیت‌های علمی، فرهنگی و تاریخی قابل‌توجه، به دلیل شرایط خاص حاکم بر کشور، محدودیت‌های ساختاری، تحریم‌های بین‌المللی و ضعف در دیپلماسی علمی، با چالش‌های متعددی مواجه هستند. اگرچه در اسناد بالادستی نظیر برنامه‌های توسعه، نقشه جامع علمی کشور و سند تحول آموزش عالی، بر بعد بین‌المللی فعالیت دانشگاه‌ها تأکید شده است، اما ایران در مقایسه با کشورهای هم‌تراز نظیر ترکیه و روسیه، در جذب دانشجویان خارجی موفقیت قابل‌قبولی کسب نکرده است. به‌عنوان مثال، رتبه ایران در شاخص جهانی نوآوری^۴ در سال ۲۰۲۱ در بخش سهم دانشجویان خارجی، ۹۴ اعلام شده است. قابل ذکر است، بر اساس آخرین آمار رسمی سازمان امور دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تعداد

1. de Wit, Hunter, Howard & Egron-Polak.

2. UNESCO

3. Robson & Wihlborg

4. Global innovation index

دانشجویان بین‌المللی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌های ایران تا پایان سال ۱۴۰۴ به حدود ۷۴ هزار نفر رسیده است. این دانشجویان از بیش از ۱۰۰ کشور جهان، عمدتاً از کشورهای افغانستان، عراق، پاکستان، سوریه، لبنان، یمن و برخی کشورهای آسیای مرکزی و آفریقایی، در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل هستند. با وجود این، مطابق قانون برنامه هفتم پیشرفت، دستیابی به ۳۲۰ هزار دانشجوی بین‌المللی تا پایان برنامه هفتم به عنوان تکلیف آموزش عالی تعیین شده است؛ این موضوع نشان می‌دهد هنوز فاصله قابل توجهی میان وضعیت موجود و اهداف کلان کشور وجود دارد.

علاوه بر آن، بررسی‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم تدوین سیاست‌ها و اسناد مختلف، در مرحله اجرا با مشکلاتی مانند نبود نهاد سیاست‌گذار مستقل، ضعف در زیرساخت‌های ارتباطات بین‌المللی، و عدم انسجام نهادی مواجه هستیم (اصغری، ۲۰۲۰). همچنین، اکثر پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مربوط به کشورهای توسعه‌یافته است که به‌طور کامل با بستر فرهنگی و سیاسی ایران هم‌خوانی ندارد.

مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که بخش عمده مطالعات انجام‌شده در حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، بر شناسایی عوامل مؤثر، موانع، پیامدها یا راهبردهای جذب دانشجویان بین‌المللی متمرکز بوده‌اند. همچنین پژوهش کیفی شمس‌درخشان و همکاران (۱۴۰۳، ۱۴) مدلی مشتمل بر سه بعد، ۹ مؤلفه و ۳۵ شاخص برای اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران ارائه کرده است. با این حال، این مدل تاکنون در یک مطالعه کمی و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری اعتبارسنجی نشده است. از این رو، خلأ اصلی موجود، نبود شواهد تجربی درباره میزان برآزش و اعتبار این مدل در بستر آموزش عالی ایران است که پژوهش حاضر درصدد رفع آن است.

جذب دانشجوی بین‌المللی به مجموعه‌ای از اقدامات، راهبردها و سیاست‌های نظام‌مند اطلاق می‌شود که توسط مؤسسات آموزش عالی با هدف شناسایی، جلب و ثبت‌نام دانشجویان خارجی برای تحصیل در کشور میزبان طراحی و اجرا می‌گردد. این فرایند بخشی از برنامه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است و دربرگیرنده فعالیت‌هایی

نظیر تبلیغات بین‌المللی، ایجاد همکاری‌های دانشگاهی، تسهیل اخذ ویزا و اقامت، ارائه خدمات حمایتی و ارتقای کیفیت برنامه‌های آموزشی و فرهنگی است. (نایت، ۲۰۰۴، ۱۱؛ مارگینسون^۱، ۲۰۲۳). سازمان یونسکو (۲۰۱۹) نیز جذب دانشجویان بین‌المللی را ابزاری راهبردی برای ارتقای تبادلات علمی، تقویت دیپلماسی فرهنگی و افزایش رقابت‌پذیری جهانی نظام آموزش عالی می‌داند. این دسته از دانشجویان، علاوه بر ارزش فرهنگی و علمی، منافع اقتصادی چشم‌گیری نیز برای دانشگاه‌ها ایجاد می‌کنند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳؛ دوویت و آلتباخ، ۲۰۲۰، ۳۶).

در ادبیات خط‌مشی عمومی، اجرای خط‌مشی صرفاً به معنای اجرای قانون یا مقررات نیست، بلکه فرایندی پیچیده است که در آن اهداف و تصمیمات سیاستی از طریق تعامل میان نهادها، سازمان‌ها، مجریان و ذی‌نفعان به مرحله عمل درمی‌آید. موفقیت اجرای خط‌مشی به عواملی نظیر ظرفیت نهادی، هماهنگی بین‌سازمانی، تأمین منابع، حمایت مدیریتی و ویژگی‌های محیط اجرا وابسته است. از این منظر، اجرای موفق خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی نیز مستلزم فراهم بودن بسترهای مدیریتی، زیرساختی، مالی و تعاملات بین‌المللی است و بدون توجه به این الزامات، تحقق اهداف جذب دانشجویان بین‌المللی با چالش مواجه خواهد شد.

با توجه به مطالب فوق و بر اساس شواهد موجود، می‌توان نتیجه گرفت که با وجود اقدامات انجام‌شده در سال‌های اخیر برای توسعه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، هنوز میان اهداف کلان کشور در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی و وضعیت موجود فاصله قابل‌توجهی وجود دارد. این موضوع بیانگر آن است که صرف تدوین سیاست‌ها و اسناد بالادستی، بدون شناخت عوامل مؤثر بر اجرای موفق آن‌ها، نمی‌تواند به تحقق اهداف منجر شود. بنابراین، شکاف اصلی موجود نه در فقدان اسناد و خط‌مشی‌های بین‌المللی‌سازی، بلکه در نبود شواهد تجربی درباره چگونگی اجرای این خط‌مشی‌ها و میزان اعتبار مدل‌های پیشنهادی اجرای آن‌ها در بستر آموزش عالی ایران است. ازاین‌رو،

پژوهش حاضر با هدف آزمون و اعتبارسنجی مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، که در پژوهش کیفی پیشین استخراج شده است، انجام شده تا میزان برازش، روایی و پایایی مدل پیشنهادی در بستر آموزش عالی ایران مورد ارزیابی قرار گیرد. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است: «آیا مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران، متشکل از سه بعد اصلی، از اعتبار، پایایی و برازش مناسب برخوردار است؟»

۲. پیشینه تحقیق

اجرای خط‌مشی یکی از مهم‌ترین مراحل چرخه خط‌مشی عمومی است؛ زیرا تحقق اهداف خط‌مشی‌ها بیش از آنکه به کیفیت تدوین آن‌ها وابسته باشد، به نحوه اجرای آن‌ها بستگی دارد. پژوهشگران این حوزه معتقدند که فاصله میان اهداف مصوب و نتایج حاصل، اغلب ناشی از چالش‌های مرحله اجراست، نه صرفاً ضعف در طراحی سیاست‌ها (پرسمن و وایلداوسکی^۱، ۱۹۷۳، ۱۳) از این رو، مطالعه اجرای خط‌مشی بر شناسایی عواملی تمرکز دارد که موفقیت یا ناکامی اجرای سیاست‌ها را در عمل رقم می‌زنند.

در میان نظریه‌های اجرای خط‌مشی، چارچوب ون‌میترو ون‌هورن^۲ (۱۹۷۵، ۴۶۲-۴۶۳) از جامع‌ترین الگوها برای تبیین عوامل مؤثر بر اجرای موفق خط‌مشی‌ها به شمار می‌رود. این چارچوب، عواملی همچون شفافیت اهداف و استانداردهای خط‌مشی، تأمین منابع، ویژگی‌های سازمان‌های مجری، هماهنگی و ارتباطات بین‌سازمانی، شرایط محیطی و نگرش مجریان را از مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های موفقیت اجرای خط‌مشی معرفی می‌کند. همچنین مازمانیان و ساباتیر^۳ (۱۹۸۳، ۲۱-۲۰) بر این باورند که تحقق اهداف خط‌مشی مستلزم برخورداری از ظرفیت‌های اجرایی، حمایت نهادی، منابع کافی و شرایط محیطی مناسب است.

1. Pressman & Wildavsky
2. Van Meter & Van Horn
3. Mazmanian & Sabatier

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی نیز به‌عنوان یکی از خط‌مشی‌های راهبردی نظام آموزش عالی، از همین منطق تبعیت می‌کند. اجرای موفق این خط‌مشی علاوه بر تدوین اهداف و برنامه‌های مناسب، مستلزم وجود زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی، منابع مالی، ظرفیت‌های مدیریتی، تعاملات علمی بین‌المللی و هماهنگی میان نهادهای ذی‌ربط است. بر این اساس، ابعاد مدل پژوهش حاضر شامل برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی، توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی، و توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها را می‌توان در چارچوب عوامل مؤثر بر اجرای موفق خط‌مشی تبیین کرد؛ زیرا هر یک بخشی از الزامات اجرایی مورد تأکید نظریه‌های اجرای خط‌مشی را نمایندگی می‌کنند. ازاین‌رو، تحلیل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی نیازمند بهره‌گیری هم‌زمان از ادبیات اجرای خط‌مشی عمومی و ادبیات تخصصی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است.

در تکمیل مبانی نظری اجرای خط‌مشی، مطالعات حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی نیز نشان می‌دهد که موفقیت اجرای این خط‌مشی، مستلزم طراحی و اجرای خط‌مشی‌هایی است که بتوانند ظرفیت دانشگاه‌ها را برای حضور مؤثر در عرصه بین‌المللی ارتقا دهند. در این میان، جذب دانشجویان بین‌المللی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تحقق بین‌المللی‌سازی محسوب می‌شود و موفقیت آن به مجموعه‌ای از عوامل مدیریتی، زیرساختی، مالی، فرهنگی و تعاملی وابسته است (نایت، ۲۰۰۴؛ آلتباخ و دوویت، ۲۰۲۰). ازاین‌رو، اجرای اثربخش خط‌مشی بین‌المللی‌سازی مستلزم هماهنگی میان سیاست‌های کلان، ظرفیت‌های اجرایی دانشگاه‌ها و الزامات محیط ملی و بین‌المللی است. بر همین اساس، بررسی عوامل مؤثر بر اجرای این خط‌مشی، مستلزم بهره‌گیری هم‌زمان از ادبیات اجرای خط‌مشی عمومی و پژوهش‌های حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است.

بر پایه مبانی نظری اجرای خط‌مشی و ادبیات بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی ابعاد گوناگون بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را از

منظورهای ساختاری، مدیریتی، فرهنگی، اقتصادی و سیاست‌گذاری بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین‌المللی‌سازی پدیده‌ای چندبعدی است و اجرای موفق آن تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل درهم‌تنیده قرار دارد.

پژوهش‌هایی مانند زاهد بابلان و همکاران (۲۰۲۲)، منشگر و همکاران (۲۰۲۱)، ۴۷-۴۵)، قاسم‌زاده و همکاران (۲۰۱۹، ۱۴۶) و موسوی (۲۰۱۸) بر چندبعدی بودن مؤلفه‌های مؤثر بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی تأکید دارند و عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، مدیریتی، فناورانه و ساختاری را در این میان مؤثر می‌دانند. همچنین پژوهش‌هایی نظیر حمیدی‌فر و همکاران (۲۰۲۳، ۶۰)، ولی‌مقدم زنجانی (۲۰۲۱، ۵۷ و ۵۹) و اصغری (۲۰۲۰) بر اهمیت نقش سیاست‌گذاری و مدیریت راهبردی در تحقق اهداف بین‌المللی‌سازی آموزش عالی تأکید کرده‌اند. این مطالعات بیان می‌کنند که نبود استراتژی منسجم و ضعف در رهبری اثربخش، از مهم‌ترین موانع تحقق بین‌المللی‌سازی در ایران است. همچنین، تأکید بر ضرورت ارزیابی مستمر و طراحی سازوکارهای پایش از جمله نکاتی است که حاجیلو و همکاران (۲۰۲۳، ۱۳۷) و حمیدی‌فر و همکاران (۲۰۲۳، ۴۹) به آن پرداخته‌اند. این امر نشان می‌دهد که پژوهشگران بر پیوستگی فرایند برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی سیاست‌های بین‌المللی‌سازی تأکید دارند. اهمیت همکاری‌های علمی و پژوهشی، تبادل استاد و دانشجو نیز از جمله مواردی است که در یافته‌های پژوهش‌های متعددی نظیر حسن رضایی (۲۰۲۲، ۱۹۲)، زاهد بابلان و همکاران (۲۰۲۲، ۵۲) و حسینی و همکاران (۲۰۱۸) به عنوان راهبردهای موفق بین‌المللی‌سازی به رسمیت شناخته شده‌اند. در نهایت، در اغلب مطالعات بر نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی مانند زبان، تفاوت‌های فرهنگی، و نگرش جامعه دانشگاهی تأکید شده است (اصغری، ۲۰۲۱، ۱۳؛ موسوی، ۲۰۱۸؛ منشگر و همکاران، ۲۰۲۱، ۵۰-۵۱). این یافته‌ها نشان می‌دهد که تحقق بین‌المللی‌سازی صرفاً به عوامل ساختاری و سیاسی محدود نیست، بلکه نیازمند تغییر در نگرش‌ها و فرهنگ سازمانی است.

در سال‌های اخیر، با توجه به تحولات جهانی در حوزه آموزش عالی، پژوهش‌های جدیدتری نیز در سطح بین‌المللی و داخلی انجام شده که برخی ابعاد مغفول یا نوظهور در فرایند بین‌المللی‌سازی و جذب دانشجویان بین‌المللی را روشن می‌سازد. یافته‌های پژوهش‌های بین‌المللی (آلتباخ و دوویت، ۲۰۲۰؛ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳، ۲۴۸؛ مارگینسون، ۲۰۲۳) نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، متغیرهایی مانند سیاست‌های مهاجرتی، هزینه‌های تحصیل، توسعه خدمات دیجیتال و بهبود تجربه دانشجویان بین‌المللی اهمیت فزاینده‌ای در تصمیم‌گیری برای انتخاب مقصد تحصیلی یافته‌اند.

این مطالعات نشان می‌دهند که دانشجویان بین‌المللی علاوه بر اعتبار علمی دانشگاه، به عواملی مانند فرصت‌های اشتغال و کارآموزی، کیفیت خدمات دانشجویی، دسترسی به خدمات دیجیتال، حمایت‌های رفاهی و سهولت فرایندهای پذیرش و اخذ ویزا نیز توجه ویژه‌ای دارند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳، ۲۴۸؛ مؤسسه آیسف^۱، ۲۰۲۴). در سطح داخلی نیز گزارش تحلیلی مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۳) به چالش‌هایی مانند ضعف ساختارهای دیجیتال در دانشگاه‌های ایرانی، عدم استانداردسازی خدمات برای دانشجویان خارجی، و نبود برنامه بازاریابی بین‌المللی مؤثر اشاره دارد. این یافته‌ها همسو با مطالعات قبلی، همچنان بر نبود زیرساخت‌های فناورانه و راهبردهای هدفمند جذب تأکید می‌کنند، اما با زاویه دیدی تازه‌تر به نقش تحولات دیجیتال، شخصی‌سازی خدمات و نیازهای واقعی دانشجویان در جهان پساکرونا می‌نگرند.

هم در پژوهش‌های داخلی و هم خارجی بر نقش بازاریابی بین‌المللی در جذب دانشجویان تأکید شده است (مارینز و گیس^۲، ۲۰۰۹، ۸۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که کیفیت خوابگاه، خدمات درمانی، مشاوره، و روابط فرهنگی نقش مهمی در تصمیم

1. ICEF Monitor
2. Maringe & Gibbs

دانشجویان دارد (بادیکات^۱، ۲۰۰۹، ۳۵۴). حمایت ساختاری و وجود قوانین مهاجرتی و اقامتی تسهیل گر، عامل جذب یا دفع دانشجویان است (پرکینز و نئومایر^۲، ۲۰۱۴، ۲۵۵).

با وجود اشتراکات بالا، پژوهش‌ها در برخی حوزه‌ها دارای تفاوت‌های قابل توجه هستند. نخستین محور، تفاوت در سطح تحلیل است. برخی مطالعات مانند قاسم‌زاده و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی یک مورد خاص (شعبه دانشگاه پیام نور در گرجستان) پرداخته‌اند، در حالی که برخی دیگر مانند منشگر و همکاران (۲۰۲۱، ۳۸-۳۹) یا ولی مقدم زنجانی (۲۰۲۱، ۵۱ و ۶۰) الگوهای کلان ملی را بررسی کرده‌اند. این تفاوت، موجب تفاوت در میزان تأکید بر عناصر خاص مانند سیاست‌های دولت یا ساختارهای داخلی دانشگاه‌ها شده است. دومین تفاوت در نوع پیامدهای شناسایی شده است. در حالی که مطالعاتی مانند ولی مقدم زنجانی (۲۰۲۱، ۶۰) و منشگر (۲۰۲۱) عمدتاً بر پیامدهای مثبت (مانند رشد علمی، افزایش کیفیت، دیپلماسی علمی، برندسازی دانشگاهی) تمرکز دارند، برخی مطالعات نظیر حاجیلو (۲۰۲۳، ۱۳۶) و اصغری (۲۰۲۱، ۵) به تهدیدات و پیامدهای منفی (همچون چالش‌های فرهنگی، اقتصادی و انحراف از مأموریت‌های علمی) توجه کرده‌اند. واگرایی دیگر مربوط به میزان تأکید بر نقش دولت است. برخی پژوهش‌ها مانند زاهد بابلان (۲۰۲۲، ۵۲) نقش دولت را به عنوان عامل مداخله گر مهم در توسعه بین‌المللی سازی مطرح کرده‌اند، در حالی که برخی دیگر مانند اصغری (۲۰۲۰) تمرکز بیشتری بر نقش دانشگاه‌ها و بازیگران درون سازمانی دارند. در مطالعات بین‌المللی مانند چن^۳ (۲۰۰۷) با عنوان «انتخاب دانشگاه‌های تحصیلات تکمیلی کانادا توسط دانشجویان شرق آسیا» تأکید زیادی بر رتبه علمی و بین‌المللی دانشگاه شده است، اما در مطالعات داخلی بیشتر بر مشکلات اجرایی و ساختاری تأکید شده است. در پژوهش‌های خارجی مثل بادیکات

1. Bodycott
2. Perkins & Neumayer
3. Chen

(۲۰۰۹، ۳۵۴) با عنوان «انتخاب مقصد تحصیل در خارج از کشور در آموزش عالی: عوامل مهم از دیدگاه والدین و دانشجویان چینی سرزمین اصلی»، فرهنگ میزبان و تعاملات اجتماعی عامل مهم تلقی شده‌اند؛ در حالی که در پژوهش‌های داخلی به این جنبه کمتر پرداخته شده و بیشتر تمرکز بر مسائل مدیریتی و ساختاری بوده است.

سوتر و ترنر^۱ (۲۰۰۲، ۴۰) در پژوهشی با عنوان «ترجیحات دانشجویان در انتخاب دانشگاه: یک تحلیل همبستگی» به تأثیر خانواده و رسانه در انتخاب کشور مقصد اشاره کرده‌اند، اما این عامل در پژوهش‌های داخلی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در امتداد این واگرایی، پژوهش‌های بین‌المللی جدید نشان می‌دهند که بهبود تجربه دانشجویان، توسعه خدمات دیجیتال، ارتقای کیفیت خدمات دانشگاهی و تقویت ارتباط آموزش عالی با بازار کار جهانی، از عوامل اثرگذار بر جذب دانشجویان بین‌المللی محسوب می‌شوند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳؛ مارگینسون، ۲۰۲۳). در حالی که در پژوهش‌های داخلی، تمرکز بر حل چالش‌های درون‌سازمانی و ضعف‌های ساختاری همچنان غالب است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۲۰۲۳). همچنین، در سال‌های اخیر استفاده از داده‌های گسترده، تحلیل‌های مبتنی بر شواهد و ابزارهای داده‌محور در سیاست‌گذاری آموزش عالی و تحلیل تحرک دانشجویان بین‌المللی رو به افزایش بوده است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳)، در حالی که بیشتر مطالعات داخلی همچنان متکی بر روش‌های کیفی یا اسنادی سنتی هستند. این تفاوت روش‌شناختی به اختلاف در کیفیت داده‌ها، مقیاس تعمیم‌پذیری و نوع سیاست‌گذاری‌های پیشنهادی منجر شده است.

در مجموع، گرچه در هر دو دسته پژوهش بر اهمیت عوامل چندگانه در جذب دانشجویان تأکید شده، اما تفاوت در رویکرد تحلیلی، روش اجرا، و سطح تأکید بر عوامل بیرونی و درونی، منجر به تولید ادبیاتی با تمرکزها و توصیه‌های متفاوت در حوزه سیاست‌گذاری آموزش عالی شده است.

با وجود تأکید اسناد بالادستی کشور بر توسعه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و افزایش جذب دانشجویان بین‌المللی، شواهد موجود نشان می‌دهد که میان اهداف سیاستی و نتایج اجرایی فاصله قابل‌توجهی وجود دارد. طی سال‌های اخیر، دانشگاه‌های کشور علی‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های علمی، نیروی انسانی متخصص، مزیت‌های فرهنگی و هزینه‌های تحصیلی رقابتی، نتوانسته‌اند سهم متناسبی از بازار بین‌المللی آموزش عالی را به خود اختصاص دهند. تجربه اجرایی دانشگاه‌ها نیز بیانگر آن است که سیاست‌های مرتبط با جذب دانشجویان بین‌المللی غالباً به‌صورت پراکنده، غیرهماهنگ و بدون وجود یک چارچوب اجرایی منسجم دنبال شده‌اند. در چنین شرایطی، مسئله اصلی صرفاً تدوین سیاست‌های بین‌المللی‌سازی نیست، بلکه چگونگی اجرای اثربخش این سیاست‌ها در بستر آموزش عالی ایران است. به عبارت دیگر، هنوز مشخص نیست که کدام عوامل و سازوکارها بیشترین نقش را در موفقیت یا ناکامی اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایفا می‌کنند و روابط میان این عوامل چگونه است. این خلأ دانشی و اجرایی، ضرورت انجام پژوهش حاضر را برای آزمون و تبیین مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی آشکار می‌سازد.

بر پایه ادبیات اجرای خط‌مشی عمومی، مبانی نظری بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و مدل مفهومی استخراج‌شده در پژوهش کیفی شمس درخشان، فقیهی و کیائی (۱۴۰۳، ۱۴)، مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران، متشکل از سه بعد اصلی، در قالب سه سؤال پژوهش مورد آزمون قرار گرفت. در پژوهش پیشین، مدل مفهومی از طریق تحلیل مضمون استخراج شد و پژوهش حاضر با بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری درصدد آزمون تجربی آن مدل است.

در مدل پیشنهادی، سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی از سه بعد اصلی شامل برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی، توسعه زیرساخت‌ها

و تعاملات بین‌المللی، و توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها تشکیل شده است. مبانی نظری و شواهد پیشین، اهمیت این ابعاد را در تبیین اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی تأیید می‌کنند. از این رو، پژوهش حاضر درصدد است با بهره‌گیری از مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی (شمس درخشان و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۴) به آزمون و اعتبارسنجی تجربی این مدل در بستر آموزش عالی ایران بپردازد. این پژوهش با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی و مدل‌سازی معادلات ساختاری، در پی فراهم آوردن مبنایی علمی برای تصمیم‌گیری‌های سیاست‌گذاران، دانشگاه‌ها و سایر نهادهای ذی‌ربط است.

مطالعاتی مانند مارگینسون (۲۰۲۳)، مارینژ و گیبس (۲۰۰۹، ۸۲) و حمیدی‌فر و همکاران (۲۰۲۳، ۵۰) نشان داده‌اند که وجود برنامه‌ریزی هدفمند و نظام‌مند در جذب دانشجویان خارجی از طریق سیاست‌های روشن، ساختارهای اداری کارآمد و اطلاع‌رسانی مؤثر، شرط لازم برای اجرای موفق خط‌مشی بین‌المللی سازی است. بر این اساس، سؤال اول پژوهش به این صورت مطرح می‌شود:

سؤال اول: آیا بعد «برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی» به عنوان یکی از ابعاد سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران مورد تأیید قرار می‌گیرد؟

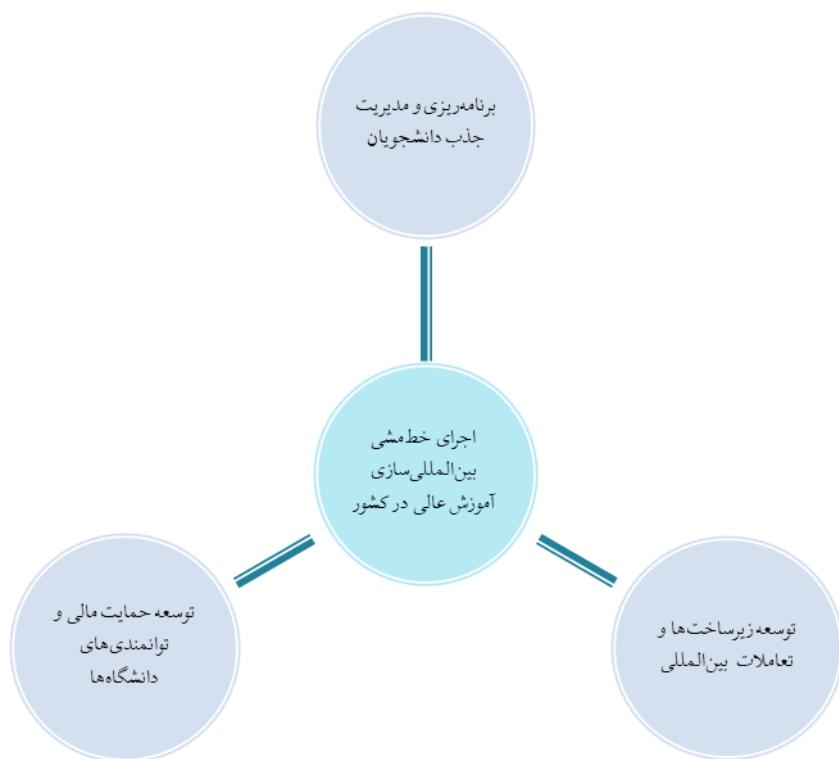
از سوی دیگر، پژوهش‌های متعددی (از جمله زاهد بابلان و همکاران، ۲۰۲۲، ۵۲؛ حسن رضایی، ۲۰۲۲؛ دوویت و همکاران، ۲۰۱۵، ۲۹) نشان داده‌اند که زیرساخت‌های فناورانه، شبکه‌های علمی، و تعاملات بین‌المللی به منزله شریان‌های حیاتی بین‌المللی سازی آموزش عالی هستند. نبود زیرساخت‌های ارتباطی و پژوهشی کارآمد از موانع اصلی اجرای سیاست‌های بین‌المللی سازی در کشورهای در حال توسعه شناخته شده است. از این رو سؤال دوم پژوهش به شرح زیر مطرح شد:

سؤال دوم: آیا بعد «توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی» به عنوان یکی از ابعاد سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران مورد تأیید قرار می‌گیرد؟

در نهایت، تحقیقات بین‌المللی (دوویت و آلتباخ، ۲۰۲۰؛ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۳) نشان داده‌اند که منابع مالی پایدار، حمایت‌های بورسیه‌ای و توانمندسازی مالی دانشگاه‌ها نقش مهمی در جذب و نگهداری دانشجویان خارجی دارند. دانشگاه‌هایی که از پشتیبانی مالی و سیاست‌های تشویقی قوی برخوردارند، در اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی موفق‌تر عمل می‌کنند. بنابراین سؤال سوم پژوهش به این شکل تنظیم شد:

سؤال سوم: آیا بعد «توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها» به عنوان یکی از ابعاد سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران مورد تأیید قرار می‌گیرد؟

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۳. روش پژوهش

این تحقیق با رویکردی کمی و بر پایه پارادایم اثبات‌گرا و منطق قیاسی طراحی شده است. هدف آن، آزمون تجربی مدل مفهومی اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران است. از این‌رو، نوع تحقیق کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی است. پژوهش از نظر زمان گردآوری داده‌ها مقطعی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۱۰ نفر از مدیران امور بین‌الملل و اعضای هیأت علمی مرتبط با حوزه دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی، آزاد و بین‌المللی بود. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۲۱۹ نفر برآورد شد. با توجه به مشخص بودن جامعه آماری و به‌منظور فراهم کردن فرصت برابر برای انتخاب تمامی اعضای جامعه، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. بدین‌منظور، پس از تهیه فهرست افراد واجد شرایط، نمونه‌ها به‌صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه‌ها در اختیار آنان قرار گرفت. در نهایت، پرسشنامه‌های تکمیل‌شده مبنای تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SmartPLS قرار گرفت.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها در بخش کمی، پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای بود که بر اساس یافته‌های پژوهش شمس‌درخشان، فقیهی و کیانی (۱۴۰۳) طراحی شد. در آن پژوهش، با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون و انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۵ نفر از خبرگان حوزه آموزش عالی، بین‌المللی سازی و جذب دانشجویان بین‌المللی که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده بودند، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی استخراج گردیده است. یافته‌های این پژوهش منجر به شناسایی ۳ بعد، ۹ مؤلفه و ۳۵ شاخص شد که مبنای طراحی گویه‌های پرسشنامه قرار گرفته است. پرسشنامه پژوهش بر مبنای یافته‌های مرحله کیفی و مدل مفهومی استخراج‌شده از تحلیل داده‌های مصاحبه طراحی شد. در مرحله کیفی، روایی یافته‌ها از طریق بازبینی کدهای اولیه و مضامین استخراج‌شده توسط خبرگان تأمین شد. همچنین، پایایی فرایند کدگذاری با استفاده از روش توافق درون‌موضوعی بین دو کدگذار بررسی شد که ضریب توافق حاصل ۸۶ درصد بود و بیانگر پایایی قابل قبول فرایند کدگذاری است. در

مرحله کمی نیز روایی و پایایی ابزار با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی در چارچوب مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) و از طریق بررسی شاخص‌هایی نظیر پایایی درونی، پایایی ترکیبی، روایی همگرا و روایی واگرا ارزیابی شد. کلیه آزمون‌های آماری در سطح معناداری ۰.۰۵ (سطح اطمینان ۹۵ درصد) انجام شد. پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی محاسبه و در سطح قابل قبول تأیید شد (برای ابعاد اصلی بین ۰.۷۶ تا ۰.۹۳). روایی محتوایی پرسشنامه با اتکا به یافته‌های مرحله کیفی و بازمینی گویه‌ها توسط خبرگان حوزه آموزش عالی تأمین شد. همچنین در مرحله کمی، روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و شاخص‌های روایی همگرا و واگرا ارزیابی و تأیید شد.

برای توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی که داده‌های آن از پرسشنامه به دست آمد از درصد فراوانی، جداول، اشکال و نمودار استفاده شد و همچنین به منظور توصیف متغیرهای پژوهش از شاخص‌های آماری همچون میانگین و انحراف معیار بهره گرفته شد. لازم به ذکر است که عملیات مربوط به آمار توصیفی با استفاده از نرم‌افزار SPSS 25 انجام شد در بخش تحلیل استنباطی، مدل مفهومی پژوهش با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر حداقل مربعات جزئی آزمون و اعتبارسنجی شد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌های این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شده است.

۴-۱. تحلیل توصیفی

بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از نمونه پژوهش را اعضای هیأت علمی دارای سابقه مدیریتی و اجرایی در حوزه آموزش عالی تشکیل می‌دهند؛ از این رو، ترکیب نمونه از نظر تخصص و تجربه، برای ارزیابی مدل پژوهش مناسب به نظر می‌رسد (جدول شماره ۱).

جدول ۱. خلاصه آمار توصیفی نمونه

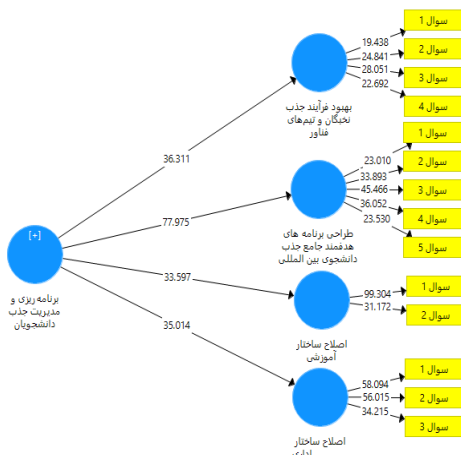
عنوان	جنسیت		وضعیت تأهل		تحصیلات		سن			
نوع	مرد	زن	مجرد	متاهل	کارشناسی ارشد	دکتری	کمتر از ۴۰ سال	۴۱ الی ۴۵ سال	۴۶ الی ۵۰ سال	۵۱ الی ۵۶ سال
درصد	۸۹.۵٪	۱۰.۵٪	٪۶/۸	٪۹۳/۲	٪۱۴/۶	٪۸۵/۴	٪۷/۳	٪۱۶/۴	٪۴۰/۲	٪۱۰/۵
فراوانی										

۲-۴. تحلیل استنباطی

برای آزمون فرضیه‌ها و سنجش روایی سازه‌ها، از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) و مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) با استفاده از نرم‌افزار SmartPLS استفاده شد.

۱-۲-۴. تحلیل عاملی تأییدی (مرتب اول)

در تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول، رابطه بین سازه‌های پنهان با گویه‌ها (شاخص‌های مشاهده‌پذیر) مورد سنجش قرار می‌گیرد. در این پژوهش در تحلیل عاملی تأییدی، سه بعد اصلی پژوهش بررسی شدند: (۱) برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان؛ (۲) توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی؛ (۳) توسعه حمایت‌های مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها. روایی سازه شاخص برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان: تمامی مقادیر آماره t از ۱/۹۶ بیشتر هستند، بنابراین، بارهای عاملی همه گویه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار بوده و روایی همگرایی سازه‌ها تأیید می‌شود (شکل شماره ۲)

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری

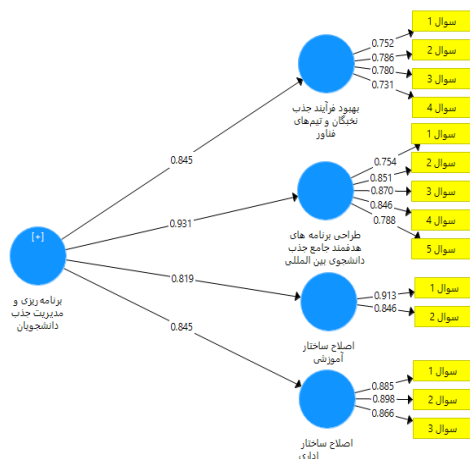
فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۸۲

دوره ۲۰، شماره ۲
تابستان ۱۴۰۶
پیاپی ۷۸

شکل شماره (۳) بارهای عاملی (λ) را برای هریک از معرف‌ها (متغیرهای آشکار) نشان می‌دهد. بنابر نتایج بدست آمده مقدار بارهای عاملی متغیرهای آشکار از نقطه برش ۰/۴ و مقدار آماره تی آن‌ها نیز از نقطه برش ۱/۹۶ بزرگ‌تر بود ($P < ۰/۰۵$).

شکل ۳. مدل اندازه‌گیری در حالت استاندارد

در ادامه روایی همگرا، واگرا و پایایی سازه‌های پژوهش بررسی شد که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول ۲. شاخص‌های پایایی و روایی همگرایی سازه‌های بعد برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان

خبره مقیاس	آلفای کرونباخ	پایایی همگون rho	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
اصلاح ساختار آموزشی	۰/۷۱۴	۰/۷۵۰	۰/۸۷۳	۰/۷۷۵
اصلاح ساختار اداری	۰/۸۵۹	۰/۸۵۹	۰/۹۱۴	۰/۷۸۰
بهبود فرایند جذب نخبگان و تیم‌های فناوری	۰/۷۶۰	۰/۷۶۳	۰/۸۴۷	۰/۵۸۱
طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی	۰/۸۸۰	۰/۸۸۳	۰/۹۱۳	۰/۶۷۸

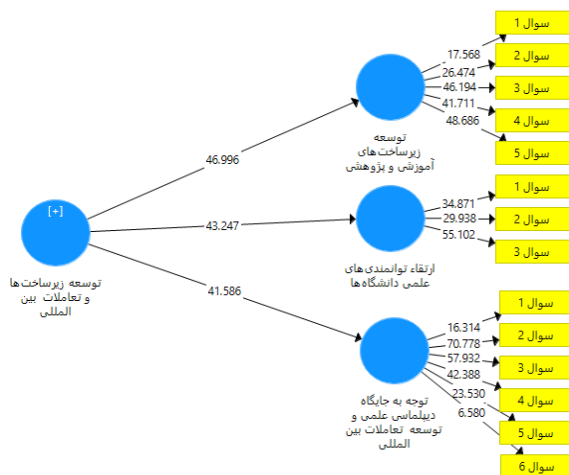
مقادیر گزارش شده در جدول شماره (۲) نشان از تأیید پایایی و روایی همگرایی متغیرهای تحقیق دارد. در ادامه برای بررسی میزان افتراق سازه‌های پنهان از یکدیگر از روش فورنل و لارکر استفاده شد.

جدول ۳. ماتریس جدول روایی واگرا به روش فورنل و لارکر سازه‌های متغیر برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان

خرده‌مقیاس	۱	۲	۳	۴
اصلاح ساختار آموزشی	۰/۸۸۰			
اصلاح ساختار اداری	۰/۶۷۶	۰/۸۸۳		
بهبود فرایند جذب نخبگان و تیم‌های فناور	۰/۶۰۶	۰/۵۸۱	۰/۷۶۲	
طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی	۰/۶۸۵	۰/۶۹۲	۰/۷۲۷	۰/۸۲۳

مطابق با ماتریس بالا، مقادیر قطر اصلی تمامی سازه‌ها از مقدار همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر است که این امر روایی واگرای مناسب و برازش خوب مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

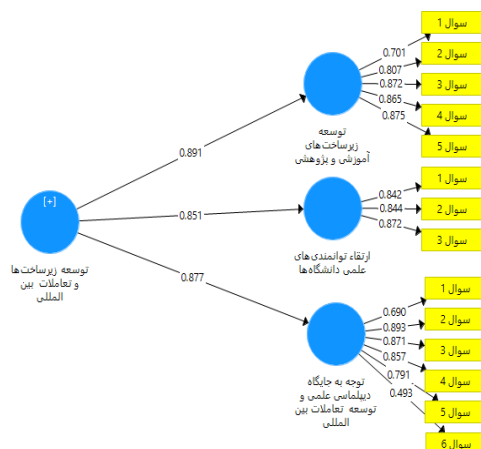
روایی سازه شاخص توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی: با توجه به مقادیر شکل شماره (۴)، تمامی مقادیر آماره t از ۱/۹۶ بیشتر هستند، بنابراین، بارهای عاملی همه گویه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار بوده و روایی همگرایی سازه‌ها تأیید می‌شود.

شکل ۴. مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری

شکل شماره (۵) بارهای عاملی (λ) را برای هریک از معرف‌ها (متغیرهای آشکار) نشان می‌دهد. بنابر نتایج بدست آمده مقدار بارهای عاملی متغیرهای آشکار از نقطه برش ۰/۴ و مقدار آماره t آن‌ها نیز از نقطه برش ۱/۹۶ بزرگ‌تر بود ($P < ۰/۰۵$).

شکل ۵. مدل اندازه‌گیری در حالت استاندارد

در ادامه روایی همگرا، واگرا و پایایی سازه‌های متغیر عوامل علی محاسبه شده که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول ۴. ضرایب پایایی سازه‌های متغیر توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی

خرده‌مقیاس	آلفای کرونباخ	پایایی همگون rho	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
ارتقای توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها	۰/۸۱۳	۰/۸۱۸	۰/۸۸۹	۰/۷۲۷
توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی	۰/۸۶۱	۰/۸۸۶	۰/۸۹۹	۰/۶۰۶
توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی	۰/۸۸۲	۰/۸۸۷	۰/۹۱۵	۰/۶۸۴

مقادیر گزارش شده در جدول شماره (۴) نشان از تأیید پایایی و روایی همگرای متغیرهای تحقیق دارد. در ادامه برای بررسی میزان افتراق سازه‌های پنهان از یکدیگر از روش فورنل و لارکر استفاده شد.

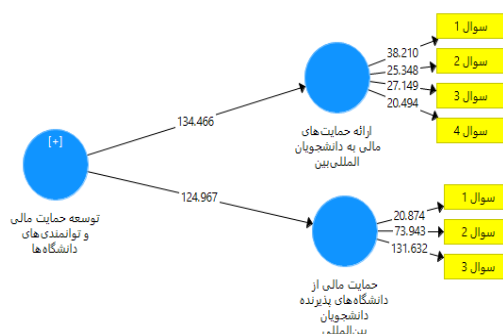
جدول ۵. ماتریس جدول روایی واگرا به روش فورنل و لارکر سازه‌های متغیر توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی

خرده‌مقیاس	۱	۲	۳
ارتقای توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها	۰/۸۵۳		
توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی	۰/۶۴۶	۰/۷۷۸	
توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی	۰/۶۹۸	۰/۶۲۶	۰/۸۲۷

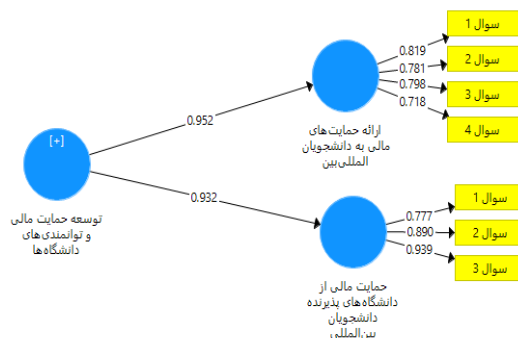
مطابق با ماتریس بالا، مقادیر قطر اصلی تمامی سازه‌ها از مقدار همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر است که این امر روایی و اگرایی مناسب و برآزش خوب مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

روایی سازه شاخص توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها: با توجه به مقادیر شکل شماره (۶)، تمامی مقادیر آماره t از ۱/۹۶ بیشتر هستند، بنابراین، بارهای عاملی همه گویه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار بوده و روایی همگرایی سازه‌ها تأیید می‌شود.

شکل ۶. مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری

همچنین شکل شماره (۷) بارهای عاملی (λ) را برای هریک از معرف‌ها (متغیرهای آشکار) نشان می‌دهد. بنابر نتایج بدست آمده مقدار بارهای عاملی متغیرهای آشکار از نقطه برش ۰/۴ و مقدار آماره t ی آن‌ها نیز از نقطه برش ۱/۹۶ بزرگ‌تر بود ($P < ۰/۰۵$).

شکل ۷. مدل اندازه‌گیری در حالت استاندارد

در ادامه روایی همگرا، واگرا و پایایی سازه‌های متغیر عوامل علی محاسبه شده که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول ۶. ضرایب پایایی سازه‌های متغیر توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها

خرده‌مقیاس	آلفای کرونباخ	پایایی همگون rho	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
ارائه حمایت‌های مالی به دانشجویان بین‌المللی	۰/۷۸۵	۰/۷۸۵	۰/۸۶۱	۰/۶۰۸
حمایت مالی از دانشگاه‌های پذیرنده دانشجویان بین‌المللی	۰/۸۳۸	۰/۸۵۲	۰/۹۰۴	۰/۷۵۹

مقادیر گزارش شده در جدول شماره (۶) نشان از تأیید پایایی و روایی همگرای متغیرهای تحقیق دارد. در ادامه برای بررسی میزان افتراق سازه‌های پنهان از یکدیگر از روش فورنل و لارکر استفاده شد.

جدول ۷. ماتریس جدول روایی واگرا به روش فورنل و لارکر سازه‌های متغیر توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها

خرده‌مقیاس	۱	۲
ارائه حمایت‌های مالی به دانشجویان بین‌المللی	۰/۷۸۰	
حمایت مالی از دانشگاه‌های پذیرنده دانشجویان بین‌المللی	۰/۸۰۰	۰/۸۷۱

مطابق با ماتریس بالا، مقادیر قطر اصلی تمامی سازه‌ها از مقدار همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر است که این امر روایی واگرایی مناسب و برازش خوب مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد تمام گویه‌ها دارای بار عاملی بالای ۰.۴۰ و آماره تی بالاتر از ۱.۹۶ بودند؛ شاخص‌های پایایی مانند آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی (CR) و پایایی همگن (rho) همگی در دامنه قابل قبول بودند؛ روایی همگرا با AVE بالاتر از ۰.۵ برای تمامی سازه‌ها تأیید شد؛ روایی واگرا با معیار فورنل و لارکر نیز تأیید شد؛ زیرا مقدار جذر AVE هر سازه در قطر اصلی ماتریس از ضرایب همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر بود.

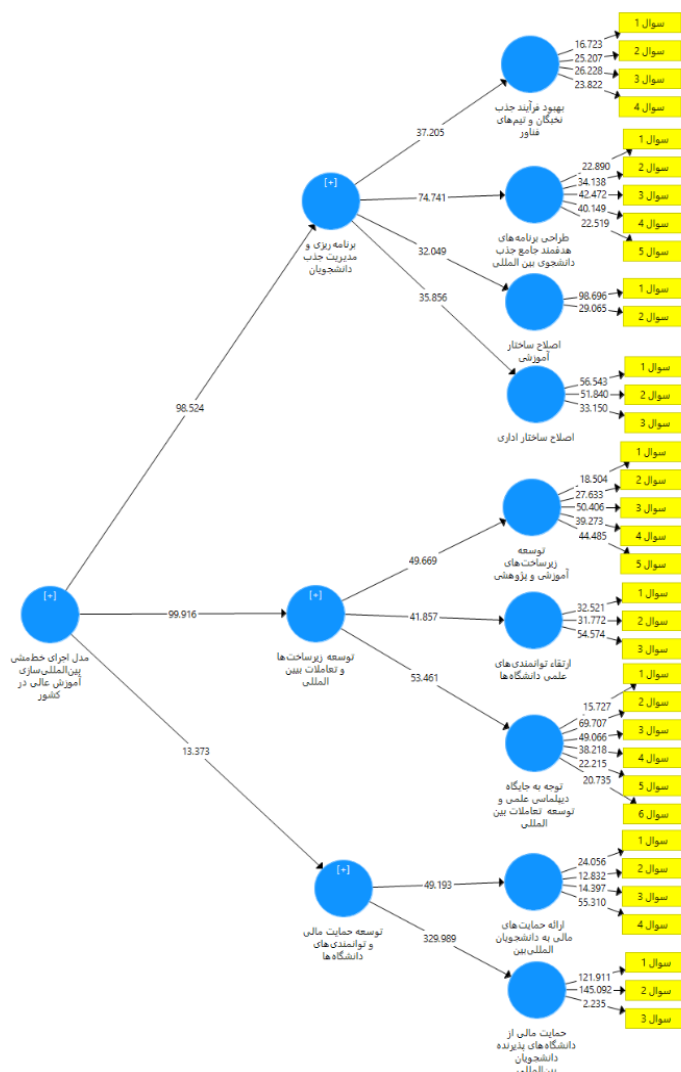
۲-۴. تحلیل عاملی تأییدی (مرتبۀ دوم)

از آنجا که مدل مفهومی شامل سازه‌های مرتبۀ دوم است، تحلیل عاملی مرتبۀ دوم نیز اجرا شد. نتایج نشان داد:

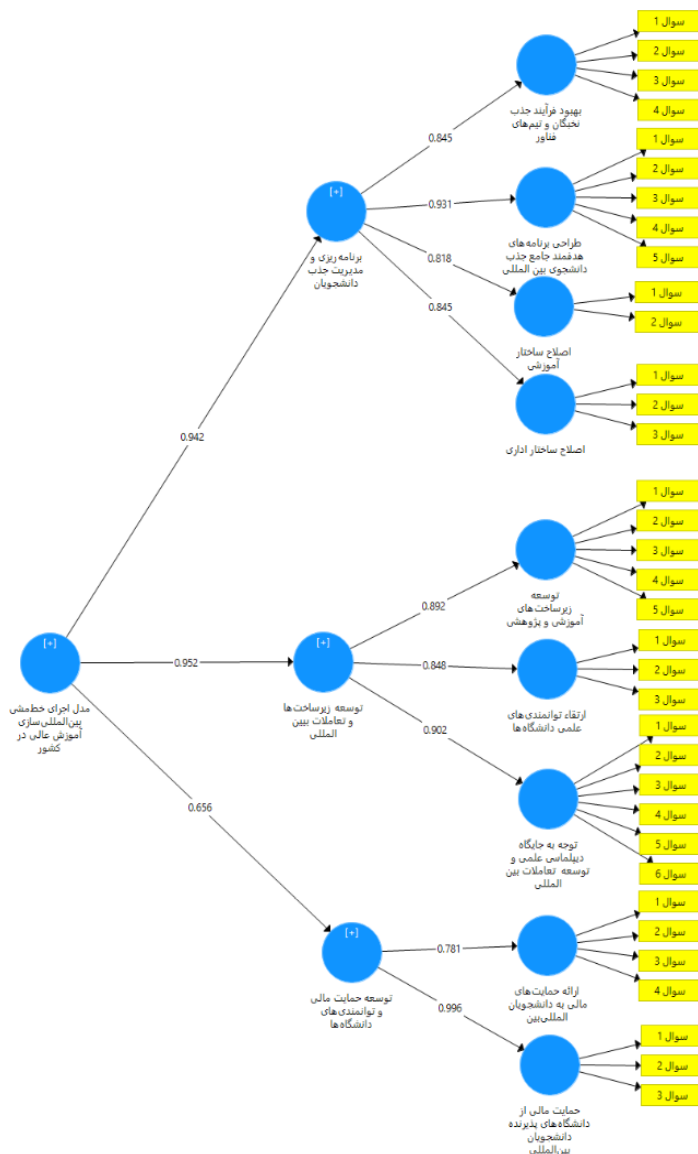
ضرایب مسیر بین ابعاد سه گانه و سازه مرتبه دوم (خط مشی بین المللی سازی) همگی معنادار بودند ($t > 1.96$)، ($P < 0.05$)؛ پایایی و روایی سازه مرتبه دوم نیز بر اساس شاخص های آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی (CR)، پایایی همگون (ρ_A)، روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا (معیار فورنل و لارکر) مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان دهنده تأیید پایایی و روایی سازه مرتبه دوم بود.

شکل ۸. مدل اندازه گیری در حالت معناداری

با توجه به مقادیر شکل (۸)، تمامی مقادیر آماره t از $1/96$ بیشتر هستند که نشان می‌دهد روابط بین ابعاد سازه و سازه مرتبه دوم «اجرای خطمشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی» در سطح ۹۵ درصد معنادار است.

شکل ۹. مدل اندازه‌گیری در حالت استاندارد

شکل شماره (۹) بارهای عاملی (λ) را برای هریک از ابعاد (سازه‌های مرتبه اول) نشان می‌دهد. بنابر نتایج بدست آمده مقدار بارهای عاملی ابعاد از نقطه برش ۰/۴ و مقدار آماره تی آن‌ها نیز از نقطه برش ۱/۹۶ بزرگ‌تر بود ($P < ۰/۰۵$). در ادامه روایی همگرا، واگرا و پایایی سازه‌های سازه مرتبه دوم محاسبه شده که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول ۸. ضرایب پایایی سازه‌های متغیر خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشور

خرده‌مقیاس	آلفای کرونباخ	پایایی همگون rho	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۰/۹۲۸	۰/۹۳۲	۰/۹۳۸	۰/۵۲۰
توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۰/۹۳۲	۰/۹۳۴	۰/۹۴۱	۰/۵۳۳
توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۰/۸۹۹	۰/۹۰۱	۰/۹۵۲	۰/۹۰۸

مقادیر گزارش شده در جدول شماره (۸) نشان از تأیید پایایی و روایی همگرای ابعاد سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی دارد. در ادامه برای بررسی روایی واگرای ابعاد سازه، از روش فورنل و لارکر استفاده شد.

جدول ۹. ماتریس جدول روایی واگرا به روش فورنل و لارکر سازه‌های متغیر خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشور

خرده‌مقیاس	۱	۲	۳
برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۰/۷۲۱		
توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۰/۶۰۳	۰/۷۳۰	
توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۰/۵۹۹	۰/۶۰۱	۰/۹۵۳

مطابق با ماتریس بالا، مقادیر قطر اصلی تمامی سازه‌ها از مقدار همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر است که این امر روایی واگرای مناسب و برازش خوب مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

۳-۲-۴. بررسی شاخص‌های برازش مدل ساختاری

ضریب تعیین (R^2): ضریب تعیین نشان‌دهنده میزان واریانس تبیین‌شده سازه‌های درون‌زا توسط سازه‌های برون‌زا است. در این جدول، مقدار R^2 برای متغیر توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی برابر با ۰/۹۰۵ و دارای بیشترین مقدار R^2 و برای متغیر توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها برابر با ۰/۴۳۲ و دارای کمترین مقدار R^2 می‌باشد. که با توجه به ملاک‌های مقداردهی مناسب (۰.۲۵، ۰.۵ و ۰.۷۵) توصیه شده توسط هیر و همکاران (۲۰۲۲)، برازش مناسب مدل ساختاری را تأیید می‌کند (جدول شماره ۱۰).

جدول ۱۰. ضریب تعیین

شاخص پنهان	ضریب تعیین (R^2)
برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۰/۸۸۷
توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۰/۹۰۵
توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۰/۴۳۲

اندازه اثر کوهن (f^2): بر اساس معیارهای هیر و همکاران^۱ (۲۰۲۲)، مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب بیانگر اندازه اثر کوچک، متوسط و بزرگ هستند. نتایج جدول ۱۱ نشان می‌دهد که مقدار f^2 هر سه بعد بیش از ۰/۳۵ است؛ بنابراین، هر سه بعد دارای اندازه اثر بزرگ بوده و سهم قابل توجهی در تبیین سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی ایفا می‌کنند (جدول شماره ۱۱).

جدول ۱۱. اندازه اثر کوهن

خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشور	f^2
برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۰/۸۸۶
توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۰/۹۰۵
توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۰/۴۷۲

قدرت ارتباط پیش‌بین (Q^2): شاخص Q^2 بیانگر قدرت پیش‌بینی مدل است. بر اساس معیارهای هیر و همکاران (۲۰۲۲)، مقادیر ۰.۰۲، ۰.۱۵ و ۰.۳۵ به ترتیب نشان‌دهنده قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی هستند. با توجه به اینکه مقادیر Q^2 برای هر سه بعد بیش از ۰.۳۵ است، مدل پژوهش از قدرت پیش‌بینی قوی برخوردار بوده و توانایی مناسبی در پیش‌بینی سازه‌های درون‌زا دارد.

جدول ۱۲. قدرت ارتباط بین

شاخص پنهان	SSO	SSE	$Q^2 (=1 - SSE/SSO)$
برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۳/۰۶۶/۰۰۰	۱/۶۷۶/۹۷۲	۰/۴۵۳
توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۳/۰۶۶/۰۰۰	۱/۶۰۹/۵۱۲	۰/۴۷۵
توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۴۳۸/۰۰۰	۲۶۸/۸۷۸	۰/۳۸۶
خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در کشور	۷/۰۰۸/۰۰۰	۷/۰۰۸/۰۰۰	-

شاخص‌های برازش کلی: به منظور ارزیابی برازش کلی مدل، شاخص‌های تناسب مدل مورد بررسی قرار گرفت. نتایج ارائه‌شده در جدول شماره (۱۳) نشان می‌دهد که مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده (SRMR) برابر با ۰.۰۷۸ به دست آمده است. با توجه به اینکه مقدار این شاخص کمتر از ۰.۰۸ بوده و همچنین از آستانه قابل قبول ۰/۱۰ نیز پایین‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که مدل پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است.

جدول ۱۳. شاخص تناسب مدل

مقادیر برآورد شده	شاخص
۰/۰۷۸	ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده (SRMR)

آزمون فرضیه‌ها (برآورد مسیرها): به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش و بررسی میزان تأثیر ابعاد شناسایی شده بر سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشور، ضرایب مسیر و نسبت‌های بحرانی مربوط به روابط میان سازه‌ها در مدل ساختاری بررسی شد. نتایج برآورد مسیرهای مدل و میزان معناداری آن‌ها در جدول شماره (۱۴) ارائه شده است.

جدول ۱۴. نتایج ضرایب مسیر بین سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی و ابعاد آن

سازه	مسیر	ابعاد سازه	نسبت بحرانی	ضریب مسیر	P. Value
خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در کشور	<---	برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان	۹۸/۵۲۴	۰/۹۴۲	۰/۰۰۱
	<---	توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی	۹۹/۹۱۶	۰/۹۵۲	۰/۰۰۱
	<---	توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها	۱۳/۳۷۳	۰/۶۵۶	۰/۰۰۱

نتایج جدول شماره (۱۴) نشان می‌دهد که ضرایب مسیر هر سه بعد به سمت سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی مثبت و از نظر آماری معنادار هستند ($P < ۰/۰۵$). بنابراین، هر سه سؤال پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند. همچنین، نتایج نشان‌دهنده برازش مطلوب مدل، پایایی و روایی مناسب ابزار اندازه‌گیری و قدرت تبیین بالای مدل پیشنهادی است.

۵. یافته‌ها

در این بخش، نتایج مدل معادلات ساختاری مربوط به سازه مرتبه دوم «اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران» تفسیر می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که این سازه از سه بعد اصلی شامل «برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی»، «توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی» و «توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها» تشکیل شده است. ضرایب بار عاملی ابعاد، نشان‌دهنده میزان مشارکت هر

یک از این ابعاد در تبیین سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی است. نتایج نشان داد که هر سه بعد دارای بار عاملی مثبت و معنادار هستند و در شکل‌گیری سازه اجرای خط‌مشی نقش دارند؛ هرچند میزان سهم هر یک متفاوت است.

۱-۵. بعد برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی

نتایج مدل نشان داد که بعد «برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی» با بار عاملی $0/942$ و مقدار t بالاتر از $1/96$ ، یکی از ابعاد تشکیل‌دهنده سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی محسوب می‌شود. این مقدار بیانگر آن است که برنامه‌ریزی هدفمند، مدیریت منسجم و سازوکارهای کارآمد جذب دانشجویان بین‌المللی، سهم قابل توجهی در تبیین سازه اجرای خط‌مشی دارند.

این یافته با مطالعات مارگینسون (۲۰۲۳)، نایت (۲۰۱۳)، و حمیدی‌فرو و همکاران (۲۰۲۳، ۶۳) همسو است که بر اهمیت نظام‌های یکپارچه مدیریت پذیرش، بازاریابی آموزشی و سیاست‌های منسجم جذب دانشجویان بین‌المللی تأکید کرده‌اند. همچنین، منشگر و همکاران (۲۰۲۱، ۴۱-۴۲) نبود برنامه‌ریزی هماهنگ و مدیریت یکپارچه را از موانع اصلی تحقق بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران معرفی کرده‌اند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی یکی از ارکان اساسی تشکیل‌دهنده اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی است و تقویت این بعد از طریق بازنگری فرایندهای اداری، تدوین سیاست‌های هدفمند جذب و بهره‌گیری از سامانه‌های هوشمند ارتباط با متقاضیان خارجی می‌تواند زمینه اجرای مؤثرتر این خط‌مشی را فراهم کند.

۲-۵. بعد توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی

نتایج مدل نشان داد که بعد «توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی» با بار عاملی $0/952$ و مقدار t معنادار، بیشترین سهم را در تبیین سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی دارد. این نتیجه بیانگر آن است که توسعه زیرساخت‌های آموزشی، پژوهشی، فناورانه و گسترش تعاملات علمی بین‌المللی، مهم‌ترین بعد تشکیل‌دهنده اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران است.

این یافته با نتایج پژوهش‌های نایت و دوویت (۲۰۱۸، ۳) و حاجیلو و همکاران (۲۰۲۳) همخوانی دارد که زیرساخت‌های علمی و فناوری را پیش‌نیاز توسعه همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی علمی دانسته‌اند. همچنین، زاهدبابلان و همکاران (۲۰۲۲، ۵۲) کمبود امکانات آموزشی، رفاهی و زیرساخت‌های دیجیتال را از مهم‌ترین موانع توسعه بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های ایران معرفی کرده‌اند. ازاین‌رو، تقویت زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی، توسعه شبکه‌های همکاری علمی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین ارتباطی می‌تواند سهم بسزایی در تحقق اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی داشته باشد.

۳-۵. بعد توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها

نتایج مدل نشان داد که بعد «توسعه حمایت‌های مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها» با بار عاملی ۰/۶۵۶ و مقدار t معنادار، یکی از ابعاد تشکیل‌دهنده سازه اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است. اگرچه میزان بار عاملی این بعد نسبت به دو بعد دیگر کمتر است، اما همچنان نقش معناداری در تبیین سازه دارد و نشان می‌دهد که تأمین منابع مالی پایدار و ارتقای ظرفیت‌های دانشگاهی از اجزای ضروری اجرای این خط‌مشی محسوب می‌شوند.

این نتیجه با یافته‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۲۳)، یونسکو (۲۰۱۹)، و ولی مقدم زنجانی (۲۰۲۱، ۵۸) همسو است که حمایت‌های مالی و سرمایه‌گذاری مستمر را از الزامات توسعه آموزش عالی بین‌المللی معرفی کرده‌اند. همچنین، اصغری (۲۰۲۰) و مرکز پژوهش‌های مجلس (۲۰۲۳) ضعف منابع مالی و محدودیت‌های حمایتی را از مهم‌ترین چالش‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران دانسته‌اند. بر این اساس، توسعه صندوق‌های حمایتی، گسترش مشارکت بخش خصوصی، ایجاد سازوکارهای تأمین مالی پایدار و تقویت نظام‌های بورسیه دانشجویان بین‌المللی می‌تواند این بعد را تقویت کرده و اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی را تسهیل کند.

۶. بحث و نتیجه گیری

در مجموع، نتایج تحلیل مدل معادلات ساختاری نشان داد که هر سه بعد مدل پیشنهادی، ابعاد معنادار سازه «اجرای خط مشی بین المللی سازی آموزش عالی» را تشکیل می دهند و در تبیین این سازه نقش دارند. در میان این ابعاد، توسعه زیرساخت ها و تعاملات بین المللی بیشترین سهم را در تبیین سازه اجرای خط مشی بین المللی سازی آموزش عالی به خود اختصاص داد، در حالی که برنامه ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین المللی و نیز توسعه حمایت های مالی و توانمندسازی دانشگاه ها نیز به ترتیب در رتبه های بعدی قرار گرفتند. این نتایج ضمن تأیید مدل مفهومی شمس درخشان و همکاران (۱۴۰۳)، نشان می دهد که اجرای خط مشی بین المللی سازی آموزش عالی حاصل هم افزایی ابعاد برنامه ریزی، زیرساخت و حمایت های مالی است.

مدل ارائه شده در این پژوهش می تواند به عنوان یک چارچوب راهبردی برای خط مشی گذاران، مدیران دانشگاهی و نهادهای تصمیم گیر مورد استفاده قرار گیرد تا تصمیم گیری در حوزه بین المللی سازی آموزش عالی بر مبنای شواهد و یافته های تجربی انجام شود.

به بیان دیگر، اگر خط مشی گذاری علمی و آینده نگرانه با برنامه ریزی اجرایی و پشتیبانی مالی تلفیق شود، می توان انتظار داشت که جایگاه آموزش عالی ایران در نظام علمی بین المللی ارتقا یابد.

با توجه به یافته های مدل معادلات ساختاری پیشنهادی کاربردی زیر بر اساس اهمیت نسبی این ابعاد ارائه می شود:

بعد اول: برنامه ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین المللی (بار عاملی = ۰/۹۴۲، سهم بالا در تبیین سازه)

- تدوین برنامه های جامع و هدفمند جذب دانشجویان بین المللی، بر اساس تحلیل نیازهای آموزشی و حرفه ای کشورهای هدف، به منظور افزایش اثربخشی فرایند جذب.

- ایجاد نظام یکپارچه پذیرش شامل شفاف‌سازی مراحل، کاهش موانع اداری، و به‌کارگیری سامانه‌های دیجیتال برای ثبت‌نام و پیگیری وضعیت دانشجویان.
- طراحی راهبردهای بازاریابی آموزشی چندزبانه و حضور فعال در رویدادهای علمی بین‌المللی برای معرفی ظرفیت‌ها و مزیت‌های تحصیل در ایران، استفاده از ابزارهای تبلیغاتی به‌روز به جای روش‌های سنتی.
- بازنگری برنامه‌های درسی و به‌کارگیری روش‌های تدریس نوین و بین‌المللی، همراه با ارائه دوره‌ها به زبان انگلیسی یا زبان‌های پرکاربرد منطقه‌ای.
- بعد دوم: توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی (بیشترین سهم در تبیین سازه، بار عاملی = ۰/۹۵۲).
- سرمایه‌گذاری هدفمند در زیرساخت‌های آموزشی، پژوهشی و رفاهی، از جمله تجهیز آزمایشگاه‌ها، ارتقای کتابخانه‌های دیجیتال و ایجاد خوابگاه‌های استاندارد برای دانشجویان خارجی.
- توسعه برنامه‌های تبادل علمی و پژوهشی با دانشگاه‌های معتبر جهانی، شامل تبادل استاد و دانشجو، اجرای پروژه‌های تحقیقاتی مشترک و برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی.
- ارتقای جایگاه دیپلماسی علمی کشور از طریق گسترش تفاهم‌نامه‌های همکاری و عضویت فعال در شبکه‌های آموزش عالی بین‌المللی.
- به‌روزرسانی مستمر محتوای آموزشی و توسعه مهارت‌های علمی اعضای هیأت علمی از طریق کارگاه‌ها و فرصت‌های مطالعاتی بین‌المللی.
- بعد سوم: حمایت مالی و توانمندسازی دانشگاه‌ها (بعد معنادار با بار عاملی = ۰/۶۵۶)
- تخصیص منابع مالی مستقل و پایدار برای حمایت از برنامه‌های جذب دانشجویان بین‌المللی و اجرای پروژه‌های علمی مشترک با دانشگاه‌های خارجی.
- ایجاد و گسترش بورسیه‌ها و تسهیلات مالی شامل کمک‌هزینه تحصیل، بیمه، اقامت و خدمات رفاهی برای کاهش فشار مالی بر دانشجویان خارجی.

- راه اندازی صندوق های حمایتی مشترک با مشارکت بخش خصوصی و مؤسسات مالی، به منظور تأمین هزینه های پذیرش، ویزا، خدمات مشاوره ای و پشتیبانی.

- تدوین سیاست های تشویقی برای اعضای هیأت علمی و بخش های دانشگاهی فعال در جذب و نگهداری دانشجویان بین المللی.

اعتبارسنجی مدل پیشنهادی نشان داد که اجرای خط مشی بین المللی سازی آموزش عالی در ایران بر سه بعد اصلی شامل برنامه ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین المللی، توسعه زیرساخت ها و تعاملات بین المللی و توسعه حمایت های مالی و توانمندسازی دانشگاه ها استوار است. توجه هم زمان به این سه بعد می تواند زمینه اجرای اثربخش تر سیاست های بین المللی سازی را فراهم سازد.

تحلیل یافته های پژوهش نشان می دهد که مسئله بین المللی سازی آموزش عالی در ایران بیش از آنکه ناشی از فقدان اسناد، سیاست ها و برنامه های رسمی باشد، به چالش های حوزه اجرا بازمی گردد. در سال های گذشته، اسناد و برنامه های متعددی در حمایت از توسعه فعالیت های بین المللی دانشگاه ها تدوین شده اند، اما نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد که موفقیت این سیاست ها در گرو وجود زیرساخت های اجرایی، ظرفیت های نهادی و سازوکارهای عملیاتی مناسب است. برجسته شدن نقش توسعه زیرساخت ها و تعاملات بین المللی در مدل پژوهش نیز مؤید آن است که شکاف اصلی در مسیر بین المللی سازی آموزش عالی ایران نه در سطح سیاست گذاری، بلکه در سطح پیاده سازی و بهره برداری عملی از ظرفیت های موجود قرار دارد. از این منظر، یافته های پژوهش حاضر ضمن تأیید مبانی نظری بین المللی سازی آموزش عالی، نشان می دهد که در بستر ایران، موفقیت سیاست های بین المللی سازی مستلزم عبور از رویکردهای صرفاً برنامه ای و حرکت به سوی تقویت ظرفیت های اجرایی و نهادی دانشگاه ها است.

پژوهش حاضر با تمرکز بر دیدگاه مدیران حوزه بین الملل و اعضای هیأت علمی مرتبط با جذب و مدیریت دانشجویان بین المللی انجام شده است. اگرچه این گروه ها از بازیگران اصلی در طراحی و اجرای سیاست های بین المللی سازی آموزش عالی

محسوب می‌شوند، اما دیدگاه دانشجویان بین‌المللی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ذی‌نفعان این سیاست‌ها در چارچوب پژوهش حاضر مورد بررسی قرار نگرفته است. از این رو، نتایج پژوهش بیشتر بازتاب‌دهنده برداشت‌ها و ارزیابی‌های سیاست‌گذاران و مجریان دانشگاهی است. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با بهره‌گیری از دیدگاه دانشجویان بین‌المللی، به ارزیابی میزان انطباق سیاست‌ها و سازوکارهای اجرایی با نیازها، انتظارات و تجربیات زیسته این گروه بپردازند تا تصویری جامع‌تر از فرایند بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران ارائه شود. همچنین، با توجه به تحولات اخیر منطقه‌ای و تغییر شرایط بین‌المللی، فرایند جذب دانشجویان بین‌المللی با چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی مواجه شده است که بررسی آثار آن بر اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی می‌تواند موضوع پژوهش‌های آینده باشد.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی در خصوص این پژوهش از نویسندگان گزارش نشده است.

حمایت مالی

این پژوهش از هیچ‌گونه حمایت مالی از سوی نهادهای دولتی، تجاری یا سازمان‌های غیرانتفاعی برخوردار نبوده است.

بیانیه استفاده از هوش مصنوعی

در فرایند آماده‌سازی این مقاله، از ابزار هوش مصنوعی ChatGPT (OpenAI) برای کمک در ویرایش زبانی، ترجمه و بهبود نگارش برخی بخش‌های متن استفاده شد. تمامی مطالب حاصل از این ابزار توسط نویسندگان بررسی، اصلاح و راستی‌آزمایی شده است و نویسندگان مسئولیت کامل محتوای علمی، صحت مطالب و نتایج مقاله را بر عهده دارند.

- اصغری، فیروزه (۱۳۹۹). تحلیل بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران با تاکید بر نقش بازیگران. نشریه مدیریت فردا، ۱۸(۶۱)، ۲۴۳-۲۶۰.
- اصغری، فیروزه (۱۴۰۰). برنامه تحرک بین‌المللی دانشجویان: واکاوی چالش‌های دانشجویان بین‌المللی در ایران. آموزش عالی ایران، ۱۳(۲)، ۱-۳۰.
- حاجیلو، محمدحسین؛ اسحاقی، فاخته؛ و محمدی، رضا (۱۴۰۲). بین‌المللی‌شدن آموزش عالی: فرصت‌ها و تهدیدها. نامه آموزش عالی، ۱۶(۶۱)، ۱۲۱-۱۴۰.
- حاجی عباسی، حمزه؛ و پروین، احسان (۱۴۰۲). چالش‌ها و راهکارهای جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۳۱(۴)، ۱۹۱۴۹e.
- حسن رضائی، جعفر (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی سیاست‌ها و راهبردهای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران با کشورهای منتخب. سیاست‌گذاری عمومی، ۸(۱)، ۱۸۱-۱۹۴.
<https://doi.org/10.22059/jppolicy.2022.85919>
- حسینی، معصومه؛ معقولی، علی؛ ناصری، نازیآسادات؛ و زنده‌دل، احمد (۱۳۹۷). شناسایی مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی از دیدگاه خبرگان دانشگاه‌های دولتی شمال شرق کشور. فصلنامه نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۳(۴)، ۷۷-۹۰.
- حمیدی فر، فاطمه؛ یوسف، کمارالزمان؛ و ابراهیمی، منصوره (۱۴۰۱). رهبری و مدیریت در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۳(۱)، ۴۹-۷۱.
- زاهدبابلان، عادل؛ مهرآورگیگلو، شهرام؛ و کاظمی، سلیم (۱۴۰۱). طراحی مدل توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور با رویکرد نظریه داده بنیاد. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۴(۲)، ۴۸-۵۷.
- سازمان امور دانشجویان (۱۴۰۴). گزارش نشست معاونان و مدیران امور بین‌الملل مؤسسات آموزش عالی درباره وضعیت دانشجویان بین‌المللی در ایران. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- شمس درخشان، هاجر؛ فقیهی، ابوالحسن؛ و کیایی، مجتبی (۱۴۰۳). ارائه مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران با تاکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی. فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱۹(۷۶)، ۱-۲۶.
<https://doi.org/10.22111/jiams.2025.9021.7866>
- قاسم‌زاده، فرزاد؛ عدالتیان شهریاری، جمشید؛ و محمدی، محمود (۱۳۹۸). طراحی مدل بین‌المللی‌شدن آموزش عالی ایران (مطالعه موردی: یکی از شعبات ایجاد شده دانشگاه پیام‌نور در گرجستان). سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، ۳(۳)، ۱۴۵-۱۶۲.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۳). قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳-۱۴۰۷).

معمارزاده طهران، غلامرضا؛ میرسپاسی، ناصر؛ و جلیلی، سودابه (۱۳۹۰). ارائه مدل برای ارزیابی اثربخشی اجرای خط‌مشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران در حوزه بهداشت و درمان. خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت (رسالت مدیریت دولتی)، ۲(۴)، ۱۹-۳۱.

منشگر، مریم؛ فتحی‌واجارگاه، کورش؛ و حمیدی‌فر، فاطمه (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی بین‌المللی‌سازی برنامه درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور. دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۱۲(۲۴)، ۳۷-۷۴.

منشگر، مریم؛ فتحی‌واجارگاه، کورش؛ و حمیدی‌فر، فاطمه (۱۴۰۰). ارائه الگوی بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور براساس رویکرد داده‌بنیاد. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۰(۱۹)، ۲۳-۱. <https://doi.org/10.22080/eps.2022.22437.2068>

موسوی، میرمحمد؛ عزیزی، محمد؛ بدیع‌زاده، علی؛ و رزقی شیرسوار، هادی (۱۳۹۷). شناسایی مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی (مورد مطالعه: صنعت آموزش خدمات پزشکی)، مجله مدیریت بهداشت و درمان، ۹(۴)، ۷-۱۸.

ولیمقدم زنجانی، سحر؛ کمالی، نقی؛ و مجتبی‌زاده، محمد (۱۴۰۰). طراحی و اعتباریابی الگوی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور. دوماهنامه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۴(۲)، ۴۹-۶۱.

Altbach, P. G., & de Wit, H. (2020). Internationalization in higher education: Global trends and recommendations for its future. *Policy Reviews in Higher Education*, 4(1), 29–43. <https://doi.org/10.1080/23322969.2020.1820898>

Bodycott, P. (2009). Choosing a higher education study abroad destination: What mainland Chinese parents and students rate as important. *Journal of Research in International Education*, 8(3), 349–373. <https://doi.org/10.1177/1475240909345818>

Chen, L.-H. (2007). East-Asian students' choice of Canadian graduate schools. *International Journal of Educational Advancement*, 7(4), 271–306. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ijea.2150071>

de Wit, H., Hunter, F., Howard, L., & Egron-Polak, E. (2015). *Internationalisation of higher education*. European Parliament. <https://doi.org/10.2861/444393>

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2022). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). SAGE Publications.

Helms, R. M., & Rumbley, L. E. (2016). National policies for internationalization—Do they work? *International Higher Education*, 85, 10–12. <https://doi.org/10.6017/ihe.2016.85.9236>

- ICEF Monitor. (2024, December 11). *What do international students want?* <https://monitor.icef.com/2024/12/what-do-international-students-want/>
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31. <https://doi.org/10.1177/1028315303260832>
- Knight, J. (2013). The changing landscape of higher education internationalisation—For better or worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 17(3), 84–90. <https://doi.org/10.1080/13603108.2012.753957>
- Knight, J., & de Wit, H. (2018). Internationalization of higher education: Past and future. *International Higher Education*, 95, 2–4. <https://doi.org/10.6017/ihe.2018.95.10715>
- Marginson, S. (2023). Limitations of the leading definition of ‘internationalisation’ of higher education: Is the idea wrong or is the fault in reality? *Globalisation, Societies and Education*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/14767724.2023.2264223>
- Maringe, F., & Gibbs, P. (2009). *Marketing higher education: Theory and practice*. McGraw-Hill/Open University Press.
- Mazmanian, D. A., & Sabatier, P. A. (1983). *Implementation and public policy*. Scott, Foresman.
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- Perkins, R., & Neumayer, E. (2014). Geographies of educational mobilities: Exploring the uneven flows of international students. *The Geographical Journal*, 180(3), 246–259. <https://doi.org/10.1111/geoj.12045>
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation: How great expectations in Washington are dashed in Oakland*. University of California Press.
- Robson, S., & Wihlborg, M. (2019). Internationalisation of higher education: Impacts, challenges and future possibilities. *European Educational Research Journal*, 18(2), 127–134. <https://doi.org/10.1177/1474904119834779>
- Soutar, G. N., & Turner, J. P. (2002). Students’ preferences for university: A conjoint analysis. *The International Journal of Educational Management*, 16(1), 40–45. <https://doi.org/10.1108/09513540210415577>
- UNESCO Institute for Statistics. (2019). *Global flow of tertiary-level students*. UIS Data Browser. <https://databrowser.uis.unesco.org/>
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445–488. <https://doi.org/10.1177/009539977500600404>
- World Intellectual Property Organization. (2021). *Global innovation index 2021: Tracking innovation through the COVID-19 crisis*. <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/2021/index>

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۲۰۲

دوره ۲۰، شماره ۲

تابستان ۱۴۰۶

پیاپی ۷۸